

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Філологічний факультет
Кафедра сучасної української мови

СИЛАБУС
навчальної дисципліни
Сучасна українська мова. Фонетика
обов'язкова

(вказати: обов'язкова)

Освітньо-професійна програма «Українська мова та література»

Спеціальність 014 Середня освіта

Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

Рівень вищої освіти перший бакалаврський

Факультет філологічний
Мова навчання українська

Розробники: Антофійчук Алла Миколаївна, доцент, кандидат філологічних наук

Профайл викладача (-ів)

https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=SDmo8BAAAAAJ&view_op=list_works

Контактний тел. 0372584832, 0506705971

E-mail: a.agafonova@chny.edu.ua

Сторінка курсу в Moodle <https://moodle.chnu.edu.ua/course/view.php?id=5141>

Консультації

Очні: понеділок – 13.00 – 15.00

Онлайн-консультації: вівторок – 13.00 – 15.00.

Очні консультації: за попередньою домовленістю: серада 13.00 – 15.00

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни).

Курс «Сучасна українська мова. Фонетика» є обов'язковою навчальною дисципліною, яка займає важливе місце в системі підготовки студентів спеціальності 014 Середня освіта. Курс дає необхідні для викладання української мови у загальноосвітніх навчальних закладах знання про звукову будову сучасної української літературної мови, її фонологічну, графічну, морфонологічну системи, типологію фонетичних процесів, орфоепічні, акцентуаційні, орфографічні, графічні норми; сприяє підвищенню загального рівня культури мовлення майбутніх учителів-словесників; є базовим для формування їхньої професійної компетенції.

2. Мета навчальної дисципліни: ознайомити студентів з основними поняттями фонетики, загальними умовами творення і сприйняття звуків, різноманітними звуковими перетвореннями, що лягли в основу фонетичної системи української мови і забезпечують її функціонування як основного засобу комунікації; допомогти студентам оволодіти орфоепічними, орфографічними, графічними, акцентуаційними нормами, підвищити їхню загальну грамотність та культуру усного й писемного мовлення.

3. Завданнями курсу є:

- ознайомити студентів зі змістом курсу, дати знання про звукову будову мови, фонетичні одиниці;
- охарактеризувати систему фонем сучасної української літературної мови;
- подати відомості про природу, історичну основу, типологію фонетичних процесів;
- охарактеризувати графічну систему сучасної української літературної мови;
- забезпечити досконале володіння студентами орфоепічними, акцентуаційними, графічними, орфографічними нормами сучасної української літературної мови;
- виробити навички самоконтролю за їх дотриманням у повсякденному спілкуванні;
- навчити студентів фахово послуговуватися засобами фонетики.

Одним з основних завдань є сформувати у студентів професійну *мовнокомунікативну компетентність*, складниками якої є

лінгвістична компетентність – сукупність знань про структуру мовної системи, зокрема фонетичний рівень мови, а також умінь оперувати цими знаннями у процесі професійної діяльності: аналізувати, зіставляти, групувати факти мови;

предметна компетентність – наявність професійних знань, а також умінь застосовувати їх у процесі комунікації;

прагматична компетентність – наявність знань про сутність та особливості комунікації, оволодіння потенціалом фахового дискурсу, орієнтація на аналіз характеру взаємодії комунікантів під час спілкування, оскільки мистецтво спілкування вчителя-словесника виступає основним засобом розвитку і вдосконалення мовлення учнів та стимулює їх мовленнєву активність;

технологічна компетентність – оволодіння технікою усного мовлення: правильною постановкою дихання, розвитком голосу, чіткою та зрозумілою дикцією, нормативною орфоепією, а також вмінням чітко й виразно висловлювати думку для встановлення приязних стосунків з дітьми, їх батьками та співробітниками закладу, в якому навчається та виховується дитина.

4. Пререквізити: «Вступ до мовознавства», «Вступ до спеціальності».

5. Результати навчання

Загальні компетентності:

ЗК 1. Уміння вільно і грамотно здійснювати усну й письмову комунікацію українською мовою.

ЗК 4. Здатність до критичного та абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 5. Здатність розвивати творче мислення, потребу в постійному інтелектуальному самовдосконаленні, зокрема до вибудовування та втілення власної стратегії навчання упродовж життя (навчання та самоосвіта), коригування власної професійної діяльності в контексті основних професійних вимог до вчителя.

ЗК 11. Уміння ведення дискусії, здатність здійснювати власне дослідження на належному рівні.

ЗК 12. Здатність до пошуку, систематизації та узагальнення інформації з різних джерел.

Фахові компетентності:

ФК 1. Уміння реалізовувати знання з основних понять і концепцій сучасної мовознавчої й літературознавчої науки, вільно оперувати мовознавчим та літературознавчим матеріалом; критично осмислювати історичні надбання та новітні досягнення філологічної науки, виокремлювати й кваліфікувати наукові проблеми в цій галузі.

ФК 2. Вміння брати участь у різних формах наукової комунікації, вести діалог та підтримувати дискусію з фахових питань.

ФК 3. Здатність збирати, аналізувати, структурувати, узагальнювати й інтерпретувати інформацію в усній формі та реферувати її письмово; створювати тексти різних стилів і жанрів.

ФК 11. Знання теорій української фонетики, фонології, морфології, лексикології, фразеології, лексикографії, синтаксису; вміння інтерпретувати та обґрунтувати думки різних дослідників з відповідної проблеми.

ФК 13. Здатність підпорядковувати стиль свого мовлення до відповідних комунікативних умов, дотримуватись вимог літературної мови та доречно застосовувати її засоби виразності.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Вільно володіти українською мовою, вміти послугувати нею у професійному спілкуванні.

ПРН 9. Аналізувати, систематизувати та поширювати передовий педагогічний досвід.

ПРН 15. Застосовувати комплекс здобутих філологічних знань для розв'язання професійних завдань.

ПРН 17. Аналізувати мовні одиниці, визначати їх взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють.

ПРН 19. Здійснювати лінгвістичний аналіз текстів різноманітних стилів та жанрів, володіти основними поняттями, концепціями і фактами сучасного мовознавства, вільно оперувати мовознавчим матеріалом та термінологією.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен розуміти взаємозв'язки та взаємозумовленості між різноманітними звуковими процесами, їх причини та закономірності вияву, а також

знати: теоретичні відомості про звуковий склад української мови, його артикуляційно-акустичну характеристику; функціональну специфіку основних одиниць мови – звуків, фонем, складу, наголосу, інтонації; принципи орфографії, норми літературної вимови та основні причини їх порушення;

вміти: записувати текст фонетичною та фонематичною транскрипцією, розпізнавати та пояснювати фонетичні зміни у словах (асиміляцію, акомодацию, дисиміляцію, спрощення, чергування тощо), вільно оперувати теоретичними та історичними відомостями, відповідною науковою термінологією, що передбачена курсом, здійснювати фонетичний розбір, пояснювати фонетичні процеси та умови їх реалізації.

6. Опис навчальної дисципліни

6.1. Загальна інформація

Назва навчальної дисципліни Сучасна українська мова. Фонетика

Рік підготовки	Семестр	Кількість			Кількість годин					
		кредитів	годин	змістових модулів	Лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	
11	1 1	54	1120	43	330	330			552	
11	1 1	54	1120	33	88	88			996	

6.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	Інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1												
Змістовий модуль 1. „Фонетична система української мови. Фонологія”												
Тема 1. Предмет і завдання фонетики. Зв'язок фонетики з іншими дисциплінами	6	2	2			2		2				8
Тема 2. Аспекти вивчення звуків мови.	6	2	2		2	2						8
Тема 3. Фонологія. Поняття фонем.	7	2	2			4						11
Тема 4. Голосні та приголосні фонем сучасної української літературної мови.	7	2	2			4			2			8
Разом за ЗМ 1	26	8	8			12		4	2			35
Змістовий модуль 2. „Зміни звуків у мовленнєвому потоці”												
Тема 1. Асиміляція звуків в сучасній українській мові.	9	2	2			5		2	2			13
Тема 2. Дисиміляція приголосних в сучасній українській мові.	7	1	1			4			2			13
Тема 3. Спрощення в групах приголосних.	7	1	1		2	5						8
Тема 4. Подовження та подвоєння приголосних звуків.	7	1	1			5						8
Тема 5. Чергування голосних фонем.	11	3	3			7		2				12
Тема 6. Чергування приголосних фонем.	9	2	2			5		2				8
Разом за ЗМ2	54	10	10			31		4	4			62
Змістовий модуль 3. „Супрасегментні одиниці. Орфографія”												

Тема 1. Склад. Складоподіл.	6	2	2		2	2						1
Тема 2. Наголос.	10	2	2			1						1
Тема 3. Орфоепія.	6	2	2			2			2			2
Тема 4. Графіка української мови.	6	2	2			1						1
Тема 5. Орфографія.	10	4	4		2	3						2
Разом за ЗМЗ	38	12	12			9			2			7
Усього годин		30	30		8	52		8	8			96

6.3. Зміст завдань для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми
1	Апарат мовлення.
2	Проблеми класифікування звуків у ЗНЗ.
3	Принципи фонетичного транскрибування у ЗНЗ.
4	Фонетичне членування мовленнєвого потоку: звукосполучення, ритмічна структура, синтагма, фраза.
5	Подовження та подвоєння приголосних у шкільному курсі української мови
6	Суспільне значення норм літературної вимови.
7	Засоби милозвучності української вимови.
8	Аспекти вивчення наголосу у ЗНЗ.
9	Графічна система сучасної української літературної мови.
10	Становлення українського письма.
11	Формування української графіки.
12	Сутність орфографії.
13	Становлення орфографії української мови.
14	Правописні проблеми української орфографії.

7. Система контролю та оцінювання

Види та форми контролю

Форми поточного контролю:

- усне опитування;
- перевірка рефератів;
- тренувальні вправи;
- контрольні роботи;
- диктант;
- тестові завдання

Форма підсумкового контролю – іспит.

Засоби оцінювання:

- контрольні роботи;
- стандартизовані тести;
- реферати;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- усне опитування;
- тренувальні вправи;
- диктант.

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Оцінювання здійснюється за національною та ECTS шкалою оцінювання на основі 100-бальної системи. Загальні 100 балів включають: 60 балів – поточний контроль (по 20 балів за кожен модуль); 40 балів – іспит.

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)															Кількість балів (екзамен)	Сумарна к-ть балів
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2						Змістовий модуль 3					40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15		
5	5	5	5	3	3	3	3	4	4	4	4	4	4	4		

8. 1. Рекомендована література

8. 1. Основна література

1. Карпенко Ю.О. Фонетика. Бондар О.І., Карпенко Ю.О., Микитин-Дружинець М.Л. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія. Навч. посіб. К.: ВІД «Академія», 2006. 368 с.
2. Карпенко Ю. О. Вступ до мовознавства: Підручник. К.: Видавничий центр «Академія», 2006. 336 с.
3. Огієнко І. Наочна таблиця милозвучності української мови. *Дивослово*. 1996, № 5 – 6.
4. Остапченко О. В., Радченко А. Ф. Тестові завдання з української мови: Практичний посібник для студентів. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2006. С. 60 – 95.
5. Пілецький В. Практичні завдання з фонетики та фонології сучасної української літературної мови. Львів, 2001.
6. Сучасна українська літературна мова: Вступ. Фонетика /За заг. ред. акад. І. К. Білодіда. К.: Наук. Думка, 1969. 436 с.
7. Сучасна українська літературна мова / За ред. М.Я.Плющ. К.: Вища школа, 1994. 430 с.
8. Сучасна українська мова: Підручник / О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін.; За ред. О. Д. Пономарева. 3-є вид. К.: Либідь, 2005. 400с
9. Тоцька Н.І Сучасна українська літературна мова: Фонетика. Орфоепія. Графіка. Орфографія. К.: Вища школа, 1981.
10. Тоцька Н. І. Сучасна українська літературна мова. Фонетика. Орфоепія. Графіка і орфографія: Завдання і вправи: Навч. Посібник. К.: Вища школа, 1995. 51с.
11. Ющук І. П. Практикум з правопису української мови. 3-тє вид. К.: Освіта, 1997. 254 с.

12. Ющук І.П. Українська мова. Підручник для студ. філолог. спец. вищ. навч. закл. К.: Либідь, 2004. 640 с.

8.2. Допоміжна література

1. Багмут А. До перцепції експериментально виокремленого складу. *Українське мовознавство*. Вип. 27–28. К.: Видавн. Дім Дмитра Бураго, 2004. С.25–28.
2. Боднар О.І. Система голосних фонем української мови (динамічний підхід). *Записки з українського мовознавства*. Одеса, 2005. Вип.15.
3. Брахнов В.Н. Явище асиміляції в консонантизмі української мови. К., 1970.
4. Винницький В. Українська акцентна система: становлення, розвиток. Львів, 2002.
5. Глібчук Н.М. Погляди О.Курило на систему фонем української мови. *Мовознавство*. 1990. № 6. С. 34–37.
6. Горпинич В.О. Правила української літературної вимови. *Ономастика і апелятиви*. Вип.3. Дніпропетровськ, 1998. С. 16–25.
7. Дорошенко С.І. Звуки чи фонemi вивчають учні? *Мовознавство*. 1990. № 2. С. 46–50.
8. Дудник З.В. Варіанти реалізації голосних українського мовлення та їхнє місце в класифікації МФА // *Українське мовознавство*. К.: Видавн. Дім Дмитра Бураго, 2004. Вип. 29–30. – С.18–23.
9. Задорожний В. Проблеми наголошення: від теорії до практики мовокористування // *Укр. мова і літ в шк.* 2003. №5. С. 146–152.
10. Карпенко Ю.О. Фонологічна історія українського вокалізму. *Мовознавство*. 1998. №2. С. 78–91.
11. Кващук А.Г. Уподібнення і розподібнення приголосних. *Українська мова і література в школі*. 1998. № 9. С. 18–26.
12. Пономарів О. Фонemi Г та Ґ: Словник і коментар. К., 1997.
13. Сербенська О.А. Голосні фонemi української літературної мови та їх звукові вияви. *Культура усного мовлення. Практикум: Навч. посібн.* К.: Центр навчальної літератури, 2004. С. 37–38.
14. Сербенська О.А. Приголосні фонemi української літературної мови та їх звукові вияви. *Культура усного мовлення. Практикум: Навч. посібн.* К.: Центр навчальної літератури, 2004. С.38 – 42.
14. Сосюр Фердінан де. Фонологія. Фонологічні типи. Фонема у мовленнєвому ланцюжку. Сосюр Фердінан де. Курс загальної лінгвістики / Переклад з франц. А.Корнійчук, К.Тищенко. К.: Основи, 1998. С. 47–85.
15. Ткаченко О.Б. Українська фонетика на історико-типологічному тлі. *Мовознавство*. 1998. № 2–3. С. 14–25.
16. Фашенко М.М. Українська орфоепія – теорія і практика. *Щорічні записки з українського мовознавства*. Одеса, 1999. Вип. 6.
17. Хоменко Л. Критерії виділення складу та інтуїтивний складоподіл в українській мові. *Українське мовознавство*. Вип.27–28. К.: Видвн. Дім Дмитра Бураго, 20004. С.26–32.

8.3. Інформаційні ресурси

<http://pravila-uk-mova.at.ua/index/fonetika/0-5>
<http://www.ukrreferat.com/index.php?referat=46636>
<http://www.svitslova.com/mova/fonetyka-grafyka/6-fonetyka.html>
<http://academia-pc.com.ua/product/197>
<http://litopys.org.ua/ukrmova/um25.htm>
<http://javot.net/mova/orf.htm>
http://leksika.com.ua/10510517/ure/slovesniy_nagolos
<http://litmisto.org.ua/?p=12455>
http://freelib.in.ua/publ/istorija_ukrajinskoji_movi_fonetika/61_asimiljacija_prigolosnikh/41-1-0-3627
<http://ukrainskamova.narod.ru/Links/Phonetika/21.HTM>
http://filologukraine.ucoz.ua/publ/mova/sulm/asimiljacija_prigolosnikh_zvukiv/3-1-0-5
<http://litmisto.org.ua/?p=6053>
<http://lessons.com.ua/yavishhe-asimilyaci%D1%97-v-um/>
<http://www.svitslova.com/mova/fonetyka-grafyka/1412-skladopodil.html>

http://pidruchniki.ws/2008021540534/dokumentoznavstvo/fonetichna_transkriptsiya